

Oponentský posudek disertační práce

Mgr. Moniky Kadrnožkové

Jak vedení výběrových základních škol přiděluje učitele do tříd?

Pedagogická fakulta UK Praha

Vyjádření k výběru tématu

Autorka si vybrala bezesporu téma, které je v českém kontextu aktuální a zároveň v podstatě nezkoumané. Ačkoliv je problematika selektivních přístupů versus přístupů inkluzivních vzhledem ke školsko politickým opatřením problematikou diskutovanou a interpretovanou nejen médiích, ale i ve vědách o výchově, data z terénu výrazně chybí. Nevím o žádném solidním výzkumu, který by se u nás zabýval procesy přidělování učitelů do tříd: autorka již tím, že má v názvu v podstatě výzkumnou otázku (ne zcela obvyklé u disertačních prací) nás zřetelně upozorňuje, kde bude těžiště její práce. Jasně je stanoven cíl textu: představit, jak vedení škol přidělují učitele do tříd ve školách, a zjistit, jaké faktory je v tomto procesu ovlivňují.

Vyjádření k teoretické části textu

Zřetelné těžiště v empirické části neznámá, že by autorka opominula širší rámec teorie školy a školského managementu. Připomíná zvláštní skutečnost: přestože se ve výzkumech školy prokazuje jasný vliv učitelů na úspěšnou učební činnost žáka a jde tedy o téma zásadní, proces přidělování učitelů ve vztahu ke specifice skupin žáků (tříd) je tematikou v České republice výzkumně okrajovou, nijak hojná však nejsou ani data ze současných výzkumů této konkrétní výzkumné oblasti v zahraničí.

Teoretický rámec je představen v první kapitole textu. Pozastavila jsem se nad názvem této kapitoly „Diferenciace v českém vzdělávacím systému“. Autorka tu totiž v sedmi subkapitolách představuje vymezení pojmu diferenciaci žáků, modely školských systémů uplatňujících diferenciaci žáků, pozitiva a negativa diferenciaci žáků, učitelé diferencovaných tříd, teoretická východiska přidělování učitelů do tříd, empirická zjištění týkající se rozhodování ředitele, teoretický model znalostí a dovedností učitele, aniž se čtenář dozví podstatné věci o tom, co název nabízí. Nejde o to, že autorka v této kapitole vychází takřka zcela ze zahraniční literatury (s oporou především o anglo-americké zdroje). Za důležité pro danou problematiku považuji, že procesy rozhodování vedení škol se odehrávají v určitém sociálním a vzdělávacím prostředí pod vlivem školsko-politických opatření, širšího diskursu veřejnosti a odborné veřejnosti. Podle mého názoru by tedy tématu prospělo, kdyby se autorka (byť třeba stručně) více zaměřila ve východiscích řešení svého konkrétního tématu obecněji na domácí pohledy na diferenciaci uvnitř školy, konstatovala stav řešení problematiky u nás.

V daných subkapitolách představuje autorka svoji problematiku prostřednictvím analýzy množství zdrojů. Tematika diferenciaci je velmi komplikovaná a mnohdy nepřehledná: z tohoto důvodu je

důležité, jak autorka s těmito zdroji pracuje. Nejsou pouze aditivně přidávány, jednotlivé zdroje srovnává a posuzuje. Rezervu vidím ve strukturovanějším výkladu této tematiky v jednotlivých kapitolách, tj. za užitečné bych považovala poskytnutí struktury se zaměřením na specifiku jednotlivých zdrojů, oblasti výsledků zjištění: tato struktura by podle mého názoru napomohla zpřehlednění této problematiky pro čtenáře (socioekonomická hlediska, genderová hlediska aj.) Uvažovala jsem také o tom, zda by pro interpretaci dat z českého terénu bylo užitečné popsat (opět zřejmě stručně) v subkapitole 1.5 Teoretické východiska – přidělování učitelů do tříd také stav řešení tematiky „leadershipu“, kompetence ředitelů/rozhodování ředitelů v teorii školského managementu u nás. Jasně je sdělení autorky, že konkrétně přidělováním do výběrových tříd se v České republice nikdo nezabývá, jde mi však o obecnější pohled. Také proto, že v subkapitole 1.7. předkládá teoretický model znalostí a dovedností učitele: základní výzkumná otázka je však vztahová, která předpokládá určitý profil toho, kdo rozhoduje (ředitel/vedení školy), a toho, o kom je rozhodováno (učitel). Soudím tedy, že pro vyhodnocování dat z terénu by bylo prospěšné posílení problematiky znalostí či dovedností vedení škol. Teoretická část je ukončena modelem znalostí a dovedností učitele: soudím, že pro hladší přechod k empirické části by bylo vhodné shrnutí této části s vyústěním do formulace výzkumného problému.

Vyjádření k empirické části a závěrům

Autorka se důkladně zabývala popisem svých metodologických východisek i postupů. Považuji to za pozitivní, komentář mám jen k nadbytečnosti některých informací: podle mého názoru již není nutné ve formátu disertačních prací zmiňovat např. východiska konstruktivismu (Piaget), detailní vysvětlování Maxwellova modelu, některé informace o případové studii aj.

Autorka podle Maxwellova modelu formuluje cíle ve třech rovinách: odborné, praktické a osobní. Přesné formulace cílů a výzkumných otázek jsou pro výzkum velmi důležité, proto autorce kladu v oddílu tohoto posudku otázky také k nim.

Autorka volí pro výzkumnou problematiku optimálně přístup kvalitativního výzkumu a postupuje prostřednictvím vícečetné případové studie a tzv. zakotvené teorie: k tomuto postupu formuluji otázku, která je pro obhajobu vyznačena zřetelněji než ostatní. Výzkumný přístup je sycen několika výzkumnými metodami, jejichž výběr je pečlivě argumentován, pečlivě je také popsána práce s daty.

Výsledky zjišťování případů na jednotlivých školách jsou přehledně popsány (i prostřednictvím obrázků) a přinášejí obsáhlý a prozatím jen velmi málo známý materiál o školách, které diferencují třídami (včetně autentických výroků aktérů škol). Závěrečné shrnutí dokumentuje obecný závěr zjišťování o rozdílnosti přístupů vedení škol v přidělování učitelů do jednotlivých výběrových tříd. Kapitola 6 nazvaná Shrnutí výsledků výzkumu v sobě zahrnuje i to, co bývá obvykle ve výzkumných studiích strukturováno specificky, tj. shrnutí – diskuse – celkové závěry k problematice.

Obhajobu považuji za příležitost diskutovat o velmi zajímavé problematice, kterou se autorka zabývá, proto formuluji více otázek. Ty z mého hlediska nejpodstatnější jsou vyznačeny tučným písmem.

Otázky k obhajobě

1. Ve vymezení cíle disertační práce v abstraktu a v úvodu jsou formulační drobné rozdíly: vidí je autorka jako podstatné? (V abstraktu píše o vymezení systému).
2. V úvodu textu autorka představuje svoji práci jako teoreticko-metodologickou. Prosím o bližší zdůvodnění této charakteristiky.
3. V úvodu také autorka uvádí základní metodologické přístupy: a) případovou studii a b) zakotvenou studii. Jde o zakotvenou teorii?
4. **Autorka ve vymezení diferenciaci (kap. 1.1) již – na rozdíl od své diplomové práce – nepracuje s vymezením kvalitativní – kvantitativní diferenciaci (opírá se o vymezení, které pracuje s rozřazením žáků podle schopností (Oakes, 1986). Mohla by sdělit své důvody?**
5. Odkud má autorka tvrzení, že v českých třídách nevýběrových je důraz kladen na základní dovednosti namísto teoretických znalostí a jejich souvislostí? (s.21)
6. Cíl výzkumu je také zformulován v zaměření na vztah mezi rozhodnutím vedení a odezvou u učitelů. Na začátku empirické části píše autorka o zjišťování postojů (s.38), v abstraktu o kontextu vnímání učitelů. Co jste tedy přesněji zjišťovala u učitelů? Pokusila byste se přesněji zformulovat cíl, který máte popsán jako „katalyzátor příkladu dobré praxe“?(s.38).
7. Jak by se dalo ve formulaci základní výzkumné otázky lépe zachytit to, že chcete zjišťovat i názory učitelů? (s. 40)
8. **Jakou teorii jste na základě svého výzkumu zformulovala? Mohla byste více vysvětlit, co míníte navržením teorie modelu (s.68)? Čím se liší výsledky zjišťování prostřednictvím případových studií od výsledků na základě zakotvené teorie?**
9. **Tematikou se zabýváte dlouhodoběji (diplomová práce – disertační práce): V čem (podstatném) se liší výsledky vašich výzkumů?**

Závěr posudku

Disertační práce Mgr. Moniky Kadrnožkové vyhovuje požadavkům kladeným na disertační práce na Univerzitě Karlově v Praze. Doporučuji ji k obhajobě a navrhuji klasifikovat prospěla.

23. ledna 2019

Doc. PhDr. Hana Kasíková, CSc.